

Vocația occidentală a românilor.

Prelegere publică cu ocazia conferirii titlului onorific doctor honoris causa al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

În anii liceului, nu departe de aula unde Ciprian Porumbescu avusese premiera operetei „Crai Nou”, profesorul meu de limba și literatura latină, Spiru Hoidas – un eminent traducător din Ovidiu, provenit dintr-o familie aromână de la sud de Dunăre –, făcea fără oprire elogiul romanității noastre, trimițându-ne mereu spre eterna Romă, de unde ne venea graiul, numele și ființa. La cei 15 ani ai mei, nu eram capabil să pătrund toate sensurile pledoariei, dar discursul mă fascina. Mai apoi, la facultate, pe malurile Someșului, în Napoca veche de două milenii, profesorul de istorie veche a României, Hadrian Daicoviciu (specializat, de altminteri, în

daco-geți), nu înceta să sublinieze că Dacia romană a fost o provincie de cultură occidentală, și nu orientală, în cadrul imperiului tricontinental făurit de Roma și întins din cețurile reci ale Britaniei până în nisipurile fierbinți ale Africii și de la Oceanul Atlantic până la Tigru și Eufrat. Eram, prin urmare, singurii moștenitori ai romanității orientale, dar eram de profil occidental! Nu am înțeles atunci toate semnificațiile acestor trimiteri, dar nu am încetat să caut explicații pentru formularea lor și rațiuni pentru adevărul lor. Așa am aflat că profesorii mei, ca și bunicii mei – mai mult decât părinții –, făcuseră parte din generația Marii Uniri și că erau copleșiți de împlinirea epocală de la 1918. Ei nu puteau vedea lumea decât prin prisma marelui act de voință națională, dar și de înțelepte decizii, luate în conivență cu Occidentul. Tot ei fuseseră copleșiți de România interbelică, de realizările ei, de locul său european. Dar ei văzuseră și Al Doilea Război Mondial, suferințele și chinurile, prezența germană și apoi ocupația sovietică. Trăiseră „obsedantul deceniu”, când istoria noastră era falsificată și ciuntită, iar limba – declarată slavă. Atunci, românii erau învățați că „lumina venea de la răsărit”, că „bastionul păcii” era numai URSS și că „Stalin și poporul rus” ne aduseseră „libertatea”... Occidentul era declarat iremediabil „putred”, „decăzut” și „capitalist”. Firește, aceste vremuri bazate pe lozinci învățate pe de rost nu au durat, dar amintirea lor a rămas. Iar atunci când profesorii mei și ai generației mele au ajuns să trăiască vremuri mai libere, nu au încetat să invoce Occidentul ca model pentru civilizația noastră.

Am învățat apoi, de la ei și de la alții mai tineri, pas cu pas, cum au reușit românii să existe, în aceste „locuri de ispititor belșug și de trecere a oștilor”, ca „insulă de latinătate într-o mare slavă” sau ca „enclavă latină la porțile Orientului”. Poate să nu fie nimic spectacular în toate acestea, dar un semn de întrebare nu poate să nu se ridice dacă nu în legătură cu etnogeneza (similară formării oricărui popor romanic), măcar în relație cu viețuirea, conviețuirea și supraviețuirea românilor în acest mediu nu întotdeauna prielnic. Până la urmă, nici nu este foarte importantă chestiunea locului precis de formare a românilor – dacă există vreunul foarte bine delimitat! –, ci chestiunea existenței noastre continue în mijlocul unor comunități neromane, neînrudite cu noi și, cel mai adesea, ostile. Sunt mulți oameni astăzi, unii intelectuali, incapabili să înțeleagă latinătatea noastră, nepregătiți să perceapă de ce trebuie – cum zicea, înțelept, Vasile Pârvan – să-i „slăvim pe daci pentru vitejia lor și să-i binecuvântăm pe romanii cuceritori”. Tot Pârvan dădea, în urmă cu circa un secol, răspunsul: „pentru că datorită lor ne-am născut noi, miracolul românesc”. Cu alte cuvinte, Pârvan, care a părăsit această lume în 1927, știa secretul etnogenezei, dar noi nu-l putem pătrunde încă, în acest început de mileniu trei.

Noi, românii, suntem un popor așezat de soartă, din punct de vedere geografic, la interferența Apusului cu Răsăritul, la întretăierea dintre civilizațiile occidentală și orientală. Prin limba vie, prin nume și origine suntem occidentali (latini), fiindcă specificul în aceste planuri ne vine dinspre Roma, pe când prin credință, prin limba de cult, de cancelarie și de cultură (din Evul Mediu), prin alfabetul (chirilic) folosit până de curând suntem orientali (bizantino-slavi). Am fost mereu plasați între lumea latină, numită apoi catolică și protestantă, și lumea bizantină (greacă), numită apoi ortodoxă sau slavo-ortodoxă. Papa Ioan Paul al II-lea vorbea expresiv despre Europa cu doi plămâni, referindu-se la catolicism și la ortodoxie, *recte* la civilizațiile adiacente. Lucian Blaga – profesor de marcă al universității mele și, cred, cel mai profund și original filosof din cultura românească – încerca să dea acestei dualități întrepătrunse o expresie originală în „Trilogia Culturii: Orizont și stil, Spațiul mioritic, Geneza metaforei și sensul culturii” (1935-1937), în funcție de forma „spațiilor” europene. Astfel, spațiul occidental era perceput de el pe verticală, agresiv, cu turnurile catedralelor gotice străpungând cerul, spațiul răsăritean (slav) se derula (pentru el) pe orizontală, calm, conform nemărginirii câmpiei (stepei), iar „spațiul mioritic” – spațiul specific nouă – era vălurit, construit în acord cu succesiunea deal-vale, îmbinând cadrul cosmic cu cel teluric sau cerul și pământul, aduse aproape, într-o interferență firească. Marele filosof se și ne flata, imaginându-i pe români – după ce fuseseră în stare să trăiască „Poemele luminii” sau făurirea Marii Uniri – drept depozitari ai echilibrului, meniți să fie puntea de legătură între Europa pragma-

tică și concurențială (activă) și Europa letargică și profundă (contemplativă). Convins de această ecuație complicată, Lucian Blaga (ca și toți marii oameni de cultură români) a înțeles și explicat un fapt remarcabil, anume nevoia orientării noastre spre Occident. De unde va fi venit o asemenea convingere și cum se va fi exprimat ea în timp, de către alți învățați?

Pentru a răspunde unei asemenea întrebări, trebuie să apelăm mai întâi la geografie. Dacă, la dimensiunea duratei vieții umane, istoria se poate schimba și modela, geografia nu suferă același proces. Geografia este imuabilă pentru durata vieților noastre. Sub aspect geografic, noi românii – chiar dacă ne place să extindem azi Europa până la Ural – suntem răsăriteni sau sud-estici. Cu alte cuvinte, am fost plasați de soartă mai aproape de Noua Romă (Constantinopol) decât de Roma Veche, chiar dacă ne-am împărtășit, multă vreme, din valorile amândurora. Timp de aproape un mileniu, această orientare a romanicilor, protoromânilor și românilor a părut cea mai bună, mai potrivită și aducătoare de noroc. Doar însuși împăratul fondator al Noii Rome, Constantin cel Mare (306-337), făcuse mutarea capitalei lumii pe locul coloniei păgâne Bizanțion – aureolată acum de creștinism –, convins că Occidentul își trăise traiul, că-și epuizase energiile sub loviturile decadenței interne și ale barbarilor. Impresionat de viitorul bazinului levantin al Mediteranei, el se pătrunsese și de ideea că „ex Oriente lux”, că lumina, în sensul forței culturii și civilizației, venea de la răsărit, de unde (în raport cu Roma veche, coruptă) izvodise și cuvântul dumnezeiesc, întruchipat prin Mân-

tuitor. Cu alte cuvinte, imperiul creștin pământesc – cu toate imperfecțiunile sale – trăia prin Bizanț și lumea bizantină, de unde au ajuns, cel mai adesea indirect, să se înfrupte și românii.

Astfel, dacă limba și numele lor le veneau de la Roma Eternă și păgână, dacă credința le fusese predicată și fusese receptată în latinește (numai astfel putea fi înțeles de către latinofoni cuvântul Domnului!), biserica românilor s-a organizat în formă bizantino-slavă, pornind de la modelul bulgarilor, primul popor vecin cu biserică structurată în haină constantinopolitană, după anul 864. Astfel, toate păreau la locul lor, în ciuda vieții nesigure și frământate. Occidentul, barbar și barbarizat, se risipea în lupte fratricide, făcând față cu greu asalturilor maure dinspre Spania, de unde „flamura verde” a Profetului amenința lumea creștină europeană. În acest timp, Răsăritul reînviat iradia de la Constantinopol, construia cea mai mare biserică creștină – catedrala Sf. Sofia – și refăcea aproape gloria de odinioară, recucerind, sub Iustinian I (527-565), aproape întreg bazinul Mediteranei. Prosperau satele și orașele, se ridicau palate monumentale și alte construcții ornate cu mozaicuri, înfloreau disputele teologice și filosofice, se compuneau imnuri de slavă închinare Domnului și sfinților, se scriau cronici și texte poetice, se codificau principiile de drept etc.

Toate au fost bune și frumoase până când au început, de la un timp, să se vadă rezultatele orgolioase ale renașterii Occidentului, pe ruinele vechiului model al Imperiului Roman de Apus. În paralel, Răsăritul era asaltat de forțe islamice, care așezau flamura verde peste urmele trecerii Mântuitorului și ale apostolilor prin această lume. Vrând să elibereze Locurile Sfinte de sub ocupația noilor „barbari”, cavalerii occidentali îmbrăcați în zale și-au greșit, intenționat uneori, țintele, atacând orașe și sate creștine ortodoxe, acțiunea culminând cu ocuparea Constantinopolului în 1204. Atunci, caii creștinilor apuseni au intrat tropotind în cea mai mare biserică creștină din lume, Sfânta Sofia. Deși stăpânirea latină asupra Bizanțului a durat mai puțin de șase decenii, Imperiul Romeilor nu și-a mai revenit niciodată pe deplin. Lovitura de grație asupra Noii Rome a sosit prin asalturile tot mai insistente ale turcilor otomani, stabiliți în Asia Mică. Făuritori, fără îndoială, de valori de civilizație și cultură, dar de valori străine spiritului creștin european, aceștia au distrus în mare măsură, în teritoriile ocupate, vechea lume. Turcii (islamicii) puneau pentru prima oară piciorul în Europa la 1354, iar după un secol (1453) cucereau simbolul lumii creștine răsăritene – Constantinopolul – și, odată cu el, prăbușeau definitiv în ruină Bizanțul. Căderea Constantinopolului se petrecea cam atunci când Occidentul reușea, după șapte secole de dominație arabă și de rezistență, să elibereze complet Peninsula Iberică, îndepărtând pericolul disoluției civilizației creștine. Europa Răsăriteană urma să mai aibă nevoie aproape de tot atâtea secole ca să se elibereze de dominația turcilor otomani și

islamici. Din secolul al XV-lea începând, a devenit treptat tot mai clar că modelul bizantin (deși preluat de o seamă de popoare) era sortit decăderii, pe când cel latin (occidental și catolic) era sortit succesului. În secolul al XV-lea, prin marile descoperiri geografice, a prins contur și expansiunea Occidentului, spre Americi, Africa, Asia și Australia, încât, până la urmă, lumea de succes de pe planetă s-a confundat – în forme variate – cu moștenirea europeană, clădită după modelele catolice și apoi protestante. Lumea noastră răsăriteană, atacată periodic de tătari (între 1241 și 1718) și vasală Porții Otomane (între secolele XV și XIX), a intrat într-un con de umbră.

Oamenii noștri de cultură au notat toate aceste evoluții și au luat atitudine. Primul român care a făcut, în felul său, elogiul Occidentului a fost umanistul Nicolaus Olahus (1493-1568). El era os domnesc și provenea din familia domnitoare a Țării Românești, dintre Basarabi. Tatăl său, Stoian (sau, în variantă catolică, Ștefan), primar al Orăștiei și apoi prefect al salinelor Transilvaniei, era fiul boierului Mânzilă de la Argeș (căsătorit cu Marina, sora lui Iancu de Hunedoara), ruda lui Vlad Dragul (Dracul). Olahus scrie în lucrarea sa *Hungaria*: „Limba lor, a moldovenilor, ca și a celorlalți români, a fost cândva romană, ca unii ce sunt coloni ai romanilor”. În plus, laudă originea aceasta romană a românilor săi, se mândrește cu descendența sa valahă și cu domniile Țării Românești care au oprit puhoiul otoman, povestește despre podul lui Traian de la Turnu Severin. Și-a petrecut o parte din viață în Occident și vedea soarta viitoare a românilor în legătură cu Europa.

Pentru că timpul și spațiul nu ne permit să fim exhaustivi, vom enumera în continuare doar acele episoade și personalități din istoria Moldovei care au subliniat vocația occidentală a românilor.

1. Nașterea politică a voievodatului Moldovei – ca țară unitară și centralizată – a primit un puternic impuls dinspre apus, dinspre românii din Maramureș și Transilvania, trăitori în regatul vecin al Ungariei, condus de o dinastie franco-napolitană. Cu alte cuvinte, descălecatul a pornit dinspre vest, și nu dinspre răsărit.

2. Linia principală de politică externă a Moldovei (inaugurată tot în secolul XIV) a fost, pentru mai bine de 100 de ani, alianța cu Polonia, putere catolică, orientată tot spre civilizația occidentală. Câtă vreme Moldova a reușit să oscileze între suzeranitatea ungară și cea polonă, independența țării a fost practic asigurată, iar înflorirea civilizației moldovenești a atins apogeul.

3. Stilul arhitectonic moldovenesc, afirmat în vremea lui Ștefan cel Mare, este o sinteză originală între tradiția locală și modelele gotice venite dinspre Transilvania. Ogivele, ancadramentele ușilor și ferestrelor, anumite bolți cu nervuri, rozetele etc. sunt toate elemente occidentale, adaptate nevoilor locului.

4. Cea mai glorioasă perioadă politică din istoria medievală a Moldovei a fost cuprinsă între jumătatea secolului XV și jumătatea secolului XVI, adică de la Ștefan cel Mare la Petru Rareș și (parțial) la Alexandru Lăpușneanu și a corespuns alianțelor țării cu lumea occidentală. Atunci, puterea Moldovei era apreciată la Roma, la Veneția sau la Viena și Buda, iar Ștefan cel Mare era numit de papă „preaputernicul atlet al lui Hristos”; la 1497-1498, principele Moldovei era menit ca, împreună cu împăratul habsburg, să-i răstoarne pe Jagielloni din fruntea Ungariei și a Poloniei și să devină „guvernatorul” Transilvaniei. Apariția otomanilor islamici, de orientare asiatică, a dat Moldovei prima mare lovitură, i-a știrbit independența și i-a ocupat primele teritorii (Chilia, Cetatea Albă, Tighina și Bugeacul). Transformarea Mării Negre în „lac turcesc” a fost o mare lovitură dată Moldovei, ruptă în mare parte de lumea prosperă europeană.

5. Mihai Viteazul – venit în Transilvania și în Moldova în numele împăratului habsburgic – ne-a dat la 1600 un exemplu de forță și de unitate, cu scopul de a ne elibera de dominația otomană răsăriteană și de a ne alia cu Republica Creștină Europeană. Proiectul de țară, cu titulatura (intitulația) domnească întregă și cu stema unită a celor trei țări, a fost elaborat la Iași!

6. Primele impulsuri spre modernizare în limba română au venit tot dinspre Occident, pe filieră moldavă: Grigore Ureche și Miron Costin, care studiaseră la școlile iezuite din Polonia, au fost admiratorii civilizației occidentale, au laudat originea romană a românilor, latinitatea limbii lor, înrudirea cu italienii etc. În vreme ce dominația otomană și atacurile (jafurile) tătare periodice (1241-1717) au tras societatea moldovenească înapoi, aceste idei ale învățaților moldoveni au menținut vie speranța progresului.

7. Dimitrie Cantemir, care, paradoxal, a fost silit să se refugieze în Rusia (adică spre est), a făcut elogiul lumii apusene. Opțiunea sa pentru Rusia și traiul său acolo se explică însă tot prin încrederea lui în civilizația apuseană, pe care o importase (cu succes, în oarecare măsură) țarul Petru I, cel care-i vedea Rusiei un viitor numai prin adoptarea modelului civilizației occidentale. Cantemir, ajuns membru al Academiei din Berlin, la invitația prietenului său Gottfried Wilhelm von Leibniz, a fost primul român care, în calitate de român, i-a făcut cunoscuți pe români în Occident (scriind și publicând în limbi de circulație europeană). A fost primul savant european care a văzut clar decăderea puterii otomane și victoria lumii creștine europene asupra Semilunii. Ar fi dorit să dea un impuls de occi-

dentalizare societății moldovenești, dar nu a mai apucat. Opera lui Cantemir – prezentă în mari biblioteci occidentale – i-a iluminat pe corifeii Școlii Ardelene, cu noi argumente, în susținerea romanității, unității și continuității românilor, a latinității limbii și chiar a nevoii de drepturi politice naționale.

8. Regimul turco-fanariot a fost o perioadă de regres, fiindcă influența otomană, exercitată mai ales prin grecii vânduți din Fanar, a condus lumea românească pe căi care nu erau potrivite. Dar acest regim are și părți evident pozitive și ele se leagă tocmai de cultura occidentală a unora dintre fanarioți, care, influențați de ideile progresiste preluate din Franța, au introdus anumite reforme de model occidental. Vezi exemplul lui Constantin Mavrocordat, care a publicat, în *Mercure de France*, un proiect de constituție. La fel, proiectele de reforme ale boierilor moldoveni din anii 1750-1848 sunt legate de cultura și educația lor de tip apusean.

9. Distrugerile de bunuri materiale, pierderile teritoriale majore și schimbarea unor structuri de populație în Moldova s-au datorat, în secolele XVIII și XIX, marilor puteri, deopotrivă dinspre orient și occident, dar, până la urmă, puterile occidentale au ajuns în situația de a înapoia totul. Ocuparea Basarabiei (la 1812) de către Rusia și a Bucovinei și Herței (la 1940) de către URSS au lăsat urme până astăzi.

10. Lumea moldovenească s-a modernizat – atât cât s-a putut – în secolul XIX prin influența franceză, venită chiar și în vremea ocupației rusești (1828-1834), dar mai ales datorită curentului bonjurist, adus de tinerii moldoveni prezenți la studii în Occident.

11. Revoluția de la 1848 din Moldova a fost un efort de orientare a țării spre civilizația și cultura occidentală, de aplicare a modelului revoluționar francez, bazat pe ideile generoase de libertate, egalitate și frăție.

12. „Junimea” de la Iași a reprezentat un curent cultural general românesc, axat pe ideea de sincronizare a lumii românești cu lumea occidentală. Teoria formelor fără fond, a lui Titu Maiorescu, nu critica instituțiile moderne, preluate datorită nevoii reale de occidentalizare, ci mediul nostru ticăloșit și înglodat în tradiția levantină, nepotrivit încă ideilor de progres, aplicate prost de politicienii români.

Toate momentele istorice în care ne-am orientat spre Occident ne-au adus prosperitate!

Secolul XX, în ciuda complexității sale și a aspectelor contradictorii, a marcat în lume victoria modelului occidental de civilizație. Românii s-au adaptat din mers acestui trend, cu toate handicapurile istorice pe care le-au avut. În raport cu polonezii, ungurii, cehii, slovacii, slovenii, croații și chiar balticii – ajunși cu toții sub regimuri comuniste –, românii au avut de înfruntat (ca și bulgarii, sârbii,

grecii ș.a.) o întârziere istorică, provenită din calitatea lor de depozitari ai civilizației bizantine, promițătoare dar intrată în declin prea devreme și compromisă în ochii occidentalilor. Societatea de succes azi în lume – deocamdată – este cea concurențială și capitalistă (teoretizată de Max Weber și de mulți alții), plămădită în Occident, în țările catolice și protestante, nu în Orient, în țările ortodoxe. Firește, nu credința noastră răsăriteană, nu slavonismul, nu firea meditativă sunt de vină pentru înapoierea noastră, ci soarta care a dat câștig de cauză unei culturi și unei civilizații mai îndepărtate de specificul nostru. La un moment dat, am văzut de unde venea succesul și reușita, dar alte popoare ne-o luaseră înainte. Întârzierea ne-a costat mult și ne costă și astăzi, deși lumea asta este în continuă schimbare și nimeni nu garantează prosperitatea unora sau sărăcia altora pentru veșnicie. În comparație cu alți răsăriteni foști comuniști, avem totuși premise mai bune. Trebuie să notăm cu optimism că, dintre toate țările foste comuniste – cu excepția Germaniei de Est –, România este singura cu vocație occidentală, bazată pe limbă, origine și nume. Unii dintre slavi, ca și maghiarii, au aplecare occidentală doar prin credință. Prin urmare, zestrea noastră istorică nu ne îndepărtează iremediabil, ci ne și apropie de lumea performantă.

În esență, se știe astăzi mai bine decât odinioară că românii nu au fost așezați de soartă pe o linie de separație, ci pe o vastă suprafață de interferență, acolo unde Apusul se întâlnește cu Răsăritul Europei. Cu alte cuvinte, românii se află într-o arie de întâlnire a civilizațiilor. Ei au șansa să fie și apuseni, și răsăriteni în același timp. Acest fapt i-a făcut puternici și stabili. În vreme ce alte popoare vecine au avut în epoca medievală țarate și regate puternice, cuceritoare și dominante, românii au trăit multă vreme în mărunte formațiuni politice – numite de unii Romanii (*Romaniae*), de alții Valahii (*Valachiae*) –, moștenitoare ale tradiției romane, romano-bizantine și apoi bizantino-slave. Ulterior, inima pământului lor nord-danubian, acolo unde românii se plămădiseră cel mai intens ca popor – Transilvania –, a fost cuprinsă, în secolele XI-XIII, într-un stat străin, în care a rămas, sub o formă ori alta, până în 1918. Două state centralizate, închegate greu, între secolele XIII și XIV – Țara Românească și Moldova, numite de Nicolae Iorga cele două „libertăți românești” –, au fost totuși pavăză și scut pentru acest popor risipit. Ele au fost mereu conduse de o clasă politică românească și, în ciuda dominațiilor străine, și-au păstrat mereu ființa și organizarea românească, împreună cu amintirea Romei de odinioară. În vreme ce, în perioadele mai recente, statele vecine înglobante de altădată s-au destrămat sub loviturile mișcărilor de emancipare națională și s-au redus la dimensiunile lor etnice, statele și provinciile românești s-au eliberat și s-au unit, dând naștere, la 1918, Regatului României Întregite, de aproape 300 000 de km pătrați și aproape 16 milioane de locuitori. Această imensă operă de construcție națională, derulată secole la rând,

dar desăvârșită în câteva decenii (1848-1918), a fost actul energic de voință al națiunii române, sprijinit și recunoscut de lumea occidentală (marile documente care au consfințit unirea și independența noastră s-au elaborat și semnat la Paris, la Berlin sau la Londra). Existența reală (faptică) a României se datorează popoului român, iar cea juridică internațională se datorează Occidentului. De câte ori a intervenit Răsăritul, viața popoului român a fost periclitată, iar România a fost lovită și ciuntită, populația deportată și pedepsită, obligată la tăcere și la sacrificii, „reeducată” după lozinci străine de ființa noastră, îndepărtată de specificul nostru național, instigată la ură între frați.

De aceea, vocația occidentală a românilor ne arată clar și acum care este calea de urmat. Poate că nu este o cale presărată cu lauri, dar este singura realistă, verificată de istorie și aducătoare de bine. Este calea pe care marii învățați moldoveni au arătat-o clar, începând din Evul Mediu, nu numai moldovenilor, ci tuturor românilor. De la Iași, Suceava, Galați sau Chișinău, voci clare și conștiente s-au ridicat mereu întru apărarea numelui de român, a limbii noastre neolatine și a originii romane. Aceste voci au fost adesea mai puternice decât cele de la București sau Cluj, fiindcă la răsărit de Carpați suferința și durerea erau mai mari. Am îndrăzni să spunem chiar că marile lecții despre nevoia orientării românilor către Europa au venit dinspre intelectualii și oamenii politici moldoveni. Ei au simțit mai acut pericolul înstrăinării, al abaterii pe căi greșite și, de aceea, au tras grave semnale de alarmă. Le-am auzit și le-am urmat, încât din mici am ajuns mari și din neînsemnați am devenit băgați în seamă, din umili am ajuns îndrăzneți. Alții au urmat drumul invers, încât acum își clădesc viitorul pe frustrări, pe drame și înfrângeri, plângându-și singuri de milă. Pentru noi, cu toate vicisitudinile și răutățile, sunt semne benefice și numai orientarea fermă spre Occident ne poate ajuta să fim ce-am fost și chiar mai mult. O condiție a succesului este să ne iubim pe noi și să nu-i urâm pe alții, ba chiar să-i respectăm, cinstim și iubim, fiindcă sunt oameni ca și noi, cu dorințe și visuri.

Vocația occidentală a identității românești ne obligă și la revigorarea vocației occidentale a realității românești. Este drept că, în acest moment, identitățile etnice (naționale) sunt mai volatile ca oricând, dar ele nu dispar, ci se restructurează. Astăzi lumea este globalizată ori se globalizează rapid, dar modelul după care se globalizează toți și toate este cel occidental (venit sau nu prin filieră americană). Se ridică puternic Asia, dar numai aceea care aplică cheia occidentală a succesului. Totuși, astăzi, specialiștii ne atrag atenția asupra unor mari pericole care contrapun statele nonstatelor, care ridică la rang de lege terorismul și care înlocuiesc echilibrul cu incertitudinea (George Cristian Maior). Se poate ca dominația Occidentului să se afle la apus (Spengler scria despre „declinul Occidentului” cu aproape un secol în urmă), se poate ca noi modele de civilizație, euroasiatice

sau numai asiatice să domine lumea viitorului. De asemenea, este clar că lumea românească se află la răscruce, că este profund divizată și risipită, fără încredere în clasa politică iresponsabilă și coruptă. Fukuyama vorbea – în urmă cu decenii – de „sfârșitul istoriei”, iar un sociolog român de marcă (Vasile Sebastian Dâncu) zice că am ajuns să trăim iarăși în „triburi”, ca în preistorie, și să închidem cumva cercul. Toate acestea sunt semnale de alarmă care confirmă ideea că „somnul rațiunii naște monștri”.

Și totuși, pesimismul și tristețea nu se confundă cu lipsa de speranță. Omenirea – așa cum o știm noi, istoricii – a conservat întotdeauna speranța. Orientul ne-a lovit cu forța violenței, ne-a îngenuncheat și ne-a umilit, dar biserica și cultura Orientului ne-au luminat și ne-au hrănit cu har. Valorile spirituale bizantino-slave sunt de neegalat, iar ființa noastră le primește cu neșaf, le soarbe încă în mod neîntrerupt și le preamărește. Sufletul nostru latin simte cultura Răsăritului cu aceeași profunzime ca slavii. Prin urmare, nu trebuie să confundăm nefasta dominație militaro-politică și, uneori, social-economică a Răsăritului asupra noastră cu lumina spiritului răsăritean, cu marea creație literară, muzicală, cinematografică. Purtăm pe umeri melancolia lumii, plângem de jale la unduirea unei doine ori la amintirea unui vis, ne retragem în pustie să ne rugăm pentru păcatele cele multe și grele, percepem cu sufletul nemărginirea stepei, ne închinăm cu credință tare la icoane, aducem adesea prinosuri morților noștri în țintirimuri și credem că „piciorul de plai” este „gură de rai”...

Această sensibilitate numai de noi știută nu vine, cu siguranță, din pragmatismul tăios, din judecata rece a raționaliștilor și nici din însingurările oamenilor trăitori la Soare-Apune.

Suntem, prin urmare, produsul Occidentului și al Orientului european deopotrivă. Dar nu avem voie să uităm că din Occident ne-au venit ființa, numele și limba, că ne-am construit cu suport occidental destinul cel bun și că, din câte se pare, tot pe calea magistrală a Occidentului ne pregătim viitorul. Până la urmă, cercul se va închide: dinspre apus ne-au venit numele, originea și limba și, în ciuda tuturor rătăcirilor, în lumea apuseană (cât va mai dura ea) trebuie să ne găsim și regăsim locul.

Profesor universitar, academician **Ioan-Aurel Pop**,
rectorul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, România

7 mai 2015